

Anna-Lisa ja Carl Mesterton,
Enni Mustonen & Jussi-Pekka Aukia

Hovimäki

Ei muuta kunniaa

Helsingissä Kustannusosakeyhtiö Otava

Kirja perustuu YLE, TV2:n julkaisemaan ja Oy Electric Field Production -yhtiön tuottamaan televisiosarjaan *Hovimäki*.

Teos on ilmestynyt aiemmin Gummeruksen julkaisemana.

© kirjan tekstiin Oy Electric Field Production ja Kriivari Oy

© kirjan nimeen ”Hovimäki” Oy Electric Field Production

© Kustannusosakeyhtiö Otava 2023

Kansi: Tuuli Juusela

ISBN 978-951-1-45508-0

OTAVA
KIRJAPAINO

Keuruu 2023

Keskeisiä henkilöitä

Lennart Lindhof, Hovimäen isäntä, agronomi ja
suojeluskuntaupseeri

Marie Lindhof, Lennartin täti, joka hoitaa Hovimäen
emännyyttä

Lilli von Platen, Marien tytär, leskikেনরাalitar, joka on paennut
Venäjän vallankumousta Hirvikoskelle

Leo Paatela (aik. **von Platen**), Lillin poika, mestarijuoksija,
olympiatoivo

Kyllikki Järvinen, tuleva agronomi, joka on saanut Hovimäeltä
harjoittelupaikan

Erkki Järvinen, Kyllikin ja Lennartin adoptiopoika,
”sisarenpoika” niin kuin sanotaan

Väinö Seppä, pienviljelijä ja konepajayrittäjä, jääkäri ja
Hirvikosken suojeluskunnan päällikkö

Irja (Irina) Seppä o.s. **von Platen**, Lillin tytär, josta tulee
pienviljelijän emäntä

Aino Seppä, Väinön ja Irjan tytär

Ilmari Seppä, Väinön ja Irjan poika

Johanna Seppä, Ilmarin pojantytär, juristi ja luomuviljelijä,
Hovimäen konkurssipesän hoitaja

Aron Seppä, Johannan poika

Otto Haglund, tulitikkutehtailija ja Virranniemen kartanon
omistaja

Ruth Haglund, Oton vaimo, Hirvikosken lottien
puheenjohtaja, Lennart Lindhofin sisar

- Ulla Haglund**, Oton ja Ruthin tytär, josta tulee
kotitalousopettaja
- Bengt Karlsson**, Ullan aviomies, insinööri ja hankolaisen
laatikkotehtailijan poika
- Gustav Haglund**, Oton ja Ruthin poika, joka joutuu alokkaana
talvisotaan
- Ossian Haglund**, Oton ja Ruthin poika, joka kasvaa
sotilaspojasta sotakuvaajaksi
- Magnus Haglund**, Ossianin pojanpoika, nuori IT-miljonääri,
joka päättää ostaa Hovimäen kartanon
- Katri Intovuori**, leskitohtorinna, joka asuu vanhassa
tohtorilassa keskellä kirkonkylää
- Juho Seppä**, maakauppias, joka kirjoittaa salanimellä romaanin
kansalaissodasta
- Elias Seppä**, sosialistimaisteri, kirjanpitäjänä ja kauppa-
apulaisena veljensä maakaupassa
- Alma Seppä**, Hirvikosken diakonissa
- Taisto Seppä**, Alman veljenpoika, jonka äiti hakee Amerikkaan
ja vie sieltä Neuvosto-Karjalaan
- Oskari Leppäkorpi**, neuvostodesantti, joka häiritsee
maalalaisilla retkillään Hirvikosken rauhaa ja hätyyttää
Almaakin
- Vihtori Reinikka**, liikemies, joka rikastuu pirtukaupoilla
ja häärii lakonmurtajana ja lapuanliikkeen värvärinä
Hirvikoskella
- Sirkka Salmi**, talonemäntä Heinjoelta, evakkona Hovimäellä
talvisodan aikaan
- Mari Salmi**, Sirkan anoppi
- Sinikka Salmi**, Sirkan reipas esikoistytär, Ossianin ensirakkaus

Kesäkuusta 1920 lokakuuhun 1922

Varhain kesäisenä aamuna narahti Sepän torpalla aitan ovi. Nuori leveäharteinen mies astui ovesta ulos ja seisahtui hetkeksi katsomaan aamuauringon valossa kylpevää pihamaata. Tupa oli maalattu punamullalla edellisenä kesänä, mutta navetan ja tallin hirsiseinät olivat yhä tutun harmaat. Kaivonvintti kohosi sekin harmaana kohti pilvetöntä taivasta ja aidan takana häämötti oraspelto heleän vihreänä.

Puronvarren metsikössä helisi lintujen liverrys ja jostain kaukaa suon suunnalta kuului vaimeana käen kukunta. Ei Sepän Väinö niitä kukkumisia ruvennut laskemaan, loputtoman pitkään tuo kuului kukkuvan ja hyvä niin.

Ruoho oli kasteesta märkä, kun Väinö asteli tuttua kärrytietä kartanoa kohti. Tänään se sitten tapahtuisi, niin oli sovittu Lennart Lindhofin kanssa. Tänään hänestä tulisi Sepän torpan laillinen omistaja. Isä Matti häivähti Väinön mielessä, samoin Toivo, joka nyt lepäsi somerikossa kirkon kiviaidan takana. Veljen murheellinen muisto himmensi hetkeksi nuoren miehen mielen ja sai hänen askeleensa hidastumaan.

Metsän varjoissa Väinö seisahtui kokonaan, sulki silmänsä ja veti keuhkoihinsa ja sieluunsa pihkakuusten, rahkasammalen ja ylempänä rinteessä kasvavien kielojen tuoksua. Vuodet tuntuivat pyyhkiytyvän pois ja murhe lientyi hänen mielessään. Pois haihtuivat myös sodan kauhut, jotka öisin joskus vainosivat nuorta miestä.

Hetken mielijohteesta Väinö lähti äkkiä juoksemaan. Puunrungot vilahtivat ohitse, polun jokainen kohouma ja kaarre tuntui tutulta jalkojen alla. Vasta kartanon puiston reunassa Väinö seisahtui huohottaen. Ei odottanut enää pehtoori Otto kärryliiterin takana torpanpoikia Buurien harjoituksiin niin kuin siihen aikaan, kun Väinö oli juossut joka ilta Sepän torpalta kartanoon.

Otto oli nyt tulitikkutehtailija, oman kartanonsa isäntä ja Hirvikosken Suojeluskunnan päällikkö. Monet niistä poikasista, jotka silloin olivat kädet vapisten tarttuneet tyhjässä navetassa Oton ojentamaan kivääriin, olivat nyt kuolleet tai kadonneet Venäjänmaalle.

Väinö itse oli palannut kotipitäjäänsä voittajana voittajien joukossa muttei tuntenut oikein kuuluvansa kumpaankaan joukkoon. Torppien mustahuiviset vaimot ja totiset miehet vierastivat häntä, eikä Väinö herrasväenkään saleissa koskaan oikein tuntenut oloaan kotoisaksi. Aina sai pelätä, että läikyttää kahvia pellavaiselle liinalle tai rupeaa lientä ryystimään väärällä lusikalla niin kuin ainakin torpanpoika.

– Herrat ovat työhuoneessa, punaposkinen sisäpiika sanoi niia niksauttaen, kun Väinö hetkeä myöhemmin astui kartanon pääovesta sisään. – Käskivät herra jääkärin sinne!

Väinö ei tyttöä tuntenut, joku uusi varmaan. Kovasti sen silmät vilkahtelivat, eikä Väinö tiennyt mihin katsoa, kun tyttö lähti kepeästi lanteet keikkuen nousemaan portaita. Vaikka mies oli kiertänyt maailmaa Saksaa myöten, naisten suhteen hän oli vieläkin arkeillaan kuin rippikoulupoika.

– Tervetuloa, Väinö, käy peremmälle, Lennart riensi kättelemään tulijaa. Hovimäen isäntä oli yhä naimaton. Hän osallistui kunnallishallintoon ja suojeluskuntatyöhön minkä tilanhoidolta ennätti. Kunnallislautakunnan puheenjohtajana hän oli varsin hyvin selvillä pitäjän asioista eikä Hirvikoskella tehty yhtäkään päätöstä kysymättä agronomilta ensin. Yhtä hyvin kysyi Otto hänen mielipidettään, kuuluihan Lennart suojeluskuntapiirin johtokuntaan.

Kovin ystävällisesti ottivat nämä Hirvikosken pitäjän napa-miehet nyt Sepän Väinön joukkoonsa. Ottokin nousi tervehti-mään Väinöä kädestä.

– Tänne vaan, isäntämiesten joukkoon, hän myhäili tyytyväi-senä. – Tuomarilla on paperit valmiina!

Uusi kihlakunnantuomari, nuorehko mustapukuinen mies, nyökkäsi kirjoituspöydän luota silmälasit välähtäen. Se toinen tuntematon mies oli ilmeisesti maanmittari, sillä rajat piti käydä nyt saman tien, niin oli sovittu.

– Jos luetaan tämä ensin läpi, tuomari sanoi rykäisten. – Nyt kun kaikki asianosaiset ovat paikalla.

Mieluummin olisi Sepän Väinö omin silmin lukenut kaikessa rauhassa sen kauppakirjan, jolla hänen isänsä ja esi-isänsä torppa siirtyi hänen omistukseensa. Ehdot ainakin olivat kohtuulliset, maksuaikaa kaksitoista vuotta ja korko melkein olematon. Kaikki oli kirjattu niin kuin he olivat Lennartin kanssa keväällä sopineet, kun sääntöperintötiloista oli annettu uusi laki ja kar-tanossa oli päästy soveltamaan torpparilakia käytäntöön. Lisäksi kauppakirjaan oli kirjattu omat pykälänsä Sepän talon mailla kulkevista kartanon tilusteistä ja purosta ja sen patoamisesta. Kai ne kuuluivat asiaan, Väinö ajatteli kärsimättömänä tuomarin yksitoikkoista lukemista kuunnellessaan. Lopettaisi jo, että saa-taisiin nimet paperiin.

– Näkee että Väinö on ollut Katrin oppilaana, Marie Lindhof naurahti, kun kauppakirja kiersi myöhemmin kahvipöydässä kädestä käteen. – Niin on kaunista ja selkeää käsialaa tuo nimi-kirjoituskin.

Rajankäynnin jälkeen Väinö oli kutsuttu kartanoon päivälli-selle. Haglundien lisäksi pöydässä istuivat myös leskitohtorinna Katri Ingberg, Väinön täti, joka oli aikoinaan mennyt naimisiin Lindhofien serkun, pitäjän piirilääkärin kanssa ja jäänyt leskeksi sotakeväänä. Katri oli ollut vuosikymmeniä Hirvikoskella opet-tajana ja opettanut melkein jokaisen paikallaolijan kirjoittamaan oman nimensä säntillisellä kaunokirjoituksella.

– Väinö oli oikea mallioppilas, Katri-rouva sanoi liikuttuneena ojentaessaan kauppakirjan vieressään istuvalle Lilli von Platenille. – Minä tiesin jo silloin, että tästä pojasta tulee vielä jotakin suurta.

Lilli tuskin vilkaisi paperiin vaan antoi sen nopeasti takaisin Väinölle. Eivätkö nuo tajunneet, mitä tämä merkitsi, Lilli von Platen ajatteli tuskastuneena. Mikään ei enää ollut entisellään täällä kotonakaan. Kartano menettää melkein puolet maistaan, jos kaikki torpat lunastetaan, ja kuka sitten tekee työt? Lennart ei tuntunut olevan millänsäkään, naureskeli vain Oton ja tuon Sepän pojan kanssa. Ei ennen torppareita kahvipöydässä kestitty.

Irina vaistosi äitinsä levottomuuden ja ärtymyksen ja pelkäsi syystäkin, että tämä pillahtaisi taas itkuun tai rupeaisi pauhaamaan vallankumouksesta. Vaikka kaikki nyt oli hyvin, he olivat turvassa täällä ja saivat asua Hovimäellä kuin kotonaan, äiti valitti koko ajan ja suri kaikkea sitä, mikä oli kadonnut: Krimin huvilaa ja Moskovan taloa, palvelijoita, tenniskenttiä, loistavia juhlia. Joskus Irinasta tuntui, ettei äiti kaivannut isää ollenkaan niin paljon kuin entistä ylellistä elämäänsä.

Ei Irina itsekään osannut isäänsä ikävöidä. Niin kauan kuin hän muisti, isä oli ollut aina poissa sotilaiden luona. Joskus Krimillä he olivat äidin kanssa ajaneet harjoituskentän laidalle ja nähneet isän siellä komentavan joukkojaan. Isä oli silloin näyttänyt niin komealta hevosen selässä, mutta kotona ruokapöydässä Irina oli pelännyt häntä. Oli istuttava selkä suorana ja varottava pienintäkin ääntä, muuten isä komensi pois pöydästä. Joskus kauan sitten, silloin kun Marie-mummi oli käymässä Krimillä, Irina oli kuullut äidin sanovan mummille, että isä olisi toivonut ainoan lapsensa olevan poika.

– Otahan nyt pikkuleipää, Irja, Katri-tädin lempeä ääni havahdutti Irinan ahdistavista muistoista ja hopeinen pikkuleipävi työntyi kohti tyttöä.

– Minun tyttäreni nimi on Irina! Lilli kivahti ääni särkyen ja sai koko pöytäseurueen hätkähtämään.

– Lilli-kulta, Marie Lindhof sanoi rauhallisesti.

– Mehän olemme sopineet, että Irinaa ruvetaan sanomaan Irjaksi. Koulussa rupesivat ryssittelemään, eivät tunnilla tietenkään mutta välitunnilla. Lapset ovat niin ajattelemattomia.

– Mehän olemme venäläisiä! Lilli huudahti itkuun purskah- taen, nousi nopeasti ja kiirehti ulos huoneesta.

Irina aikoi lähteä äitinsä jälkeen, mutta Marie-mummi käski tytön istua takaisin paikoilleen.

– Antaa mamman mennä lepäämään, hän sanoi rauhoitellen ja alkoi sitten selittää muille, että hermoista se johtui. Sitä oli kuulemma paljonkin näillä Venäjältä paenneilla.

– Joko Irja menee ensi syksynä tyttökouluun? Ruth Haglund kysyi pöydän toiselta puolelta.

– Niin on tarkoitus, ehätti Katri-rouva vastaamaan silminnä- hen ylepäinä. – Minä olen opettanut Irjaa koko talven ja nyt tyttö puhuu suomea jo melkein yhtä sujuvasti kuin ranskaa.

– Lilli ei vain tahtoisi päästää tyttöä silmistään, Marie huohti.

– Mutta täytyyhän lapsen päästä Helsinkiin kunnan kouluun.

– On Salossakin oppikoulu, Väinö Seppä huomautti rauhal- lisesti mutta punehtui saman tien, kun oli tullut avanneeksi suunsa.

– Sitähän minäkin olen sanonut, Katri-rouva puuskahti sel- västi mielissään Väinön yllättävästä lausunnosta. – Hyvä koulu vielä, vaikka onkin yksityinen. Kirkonkylästä sen uuden tohto- rinkin lapset käyvät Salossa koulua, kulkevat junalla joka päivä.

– Niin mutta sehän on suomenkielinen koulu, Lennart huo- mautti kulmiaan rypistäen.

– Niin tietysti, Katri-rouvan poskille oli kohonnut tuttu, tar- mokas puna. – Yhtä hyvin Irja suomea osaa kuin ruotsia eikä ruot- sinkielinen tyttökoulu nyt enää todellakaan ole ainoa vaihtoehto.

– No hyvä on, täytyy harkita sitä vielä, Marie-neiti sanoi sovitellen ja ryhtyi sitten kyselemään Väinöltä, miten tämä oli ajatellut uuden tilansa pidon järjestää. Joko emäntä oli katsot- tuna?

– Ei tässä ole semmoisiin vielä ehtinyt, Väinö sanoi puneh-tuen entistä enemmän. – Kunhan nyt saisi ensin navettaan uuden pärekaton. Siihen tien toiselle puolelle ajattelin panna pystyyn uuden pajan taikka oikeastaan semmoisen verstaan, missä voisi korjata vähän polkupyöriä ja koneitakin, maamoot-toreita ja muita.

– Sehän on hyvä ajatus, Otto innostui. – Meillä on pari masii-naa, joita pitäisi vähän vilkaista.

Miehet ryhtyivät puhumaan pajasta ja koneista ja naiset Lotta Svärd -yhdistyksestä, jota oltiin perustamassa Hirvikoskelle. Irina istui omalla paikallaan pikkuleipää nakertaen eikä saanut enää silmiä irti siitä nuoresta miehestä, joka istui pöydän toi-ssessa päässä. Jossakin vaiheessa Väinö havahtui tytön tummien silmien kiinteään tuijotukseen. Kumpikin joutui yhtä hämilleen eikä uskaltanut enää katsoa pöydän yli.

– Onnea Sepän talon isännälle, sanoi Lennart Lindhof puris-taessaan lähtiäisiksi entisen torpparinsa kättä. – Äläkä niissä paja-touhuissasi unohda sitä emännän etsimistä.

– Paraskin puhuja, Ruth nauroi veljelleen päin silmiä. – Koska Hovimäellä juhlitaan sinun häitäsi?

Marie-neiti istui yhä förmaakissa, kun Lennart palasi alhaalta hyvästelemästä vieraitaan. Talon toisesta päästä kuului pikku-Leon itku, mutta se lakkasi ennen kuin isoäiti ehti lähteä apuun. Irina oli varmaan jo ennättänyt lohduttamaan pikkuveljeään.

– Onko täti väsynyt? Lennart kysyi istahtaessaan pöydän pää-hän omalle paikalleen.

– Taitaa sade olla tulossa, Marie Lindhof huoahhti. – Mutta totta puhuen, ehkä meidän pitäisi harkita sitä Salon koulua.

– Olisihan se ainakin halvempi vaihtoehto, Lennart myönsi. – Mutta vaikeaa täältä on talvella kulkea ensin kirkonkylään ja siitä vielä junalla.

– Voisihan Irina asua viikolla Katrin luona kirkolla, Marie näytti miettineen jo kaiken valmiiksi. – Ne kaksi näyttäivät tulevan

hyvin toimeen ja olisihan Katrillakin sitten jotakin seuraa ja tekemistä. Johanin ja Sofien kuoleman jälkeen Katri on ollut aika yksinäinen.

– Hyvä on, minä vastaan kyllä kuluista, Lennart lupasi. – Kunnan täti puhuu itse Lillin kanssa.

Lilli von Platen makasi vuoteellaan kylmä etikkavesihaude ohimoillaan. Lastenhuoneen oven takana Irina kuului laulavan Leolle jotakin venäjäksi. Samaa laulua oli kai Irinan njanja laulanut aikoinaan Krimillä nukuttaessaan lasta.

Ikävä kouraisi taas Lillin sydänalaa, ikävä ja toivottomuus. Sietämättömintä oli elää täällä Hovimäellä sukulaisten armoilla. Olihan Lillillä toki vielä ne muutamat korut, jotka hän oli onnistunut pakomatalla tuomaan rajan yli vaatteisiinsa kätkettyinä, mutta äiti oli ehdottomasti kieltänyt myymästä niitä. Ne olivat sukukalleuksia ja kuuluivat Irinalle ja Leolle. Pääsisi edes ostoksille joskus, tai Helsinkiin ihan vain... hengittämään. Ei Lilli vielä mikään ikäloppu ollut, verevä nainen, kauniskin, vaikka koettelemukset olivat uurtaneet jälkensä silmäkulmiin ja kasvojen juonteisiin.

Täällä Hirvikoskella ei ollut ketään, joka olisi ymmärtänyt hänen kaipuutaan. Ruth-serkku ja hänen Ottonsa olivat sietämättömän porvarillista väkeä, joka ei ollut kiinnostunut muusta kuin tehtaastaan ja kartanostaan. Kun oli tottunut tanssiaisiin, jotka kestivät aamuun asti, ja samppanjaan, jota juotiin kristallilaseista, ei totisesti jaksanut innostua ompeluseuroista ja kahvikekkereistä. Ja miksi ne tekivät se typerän kieltolain, jota Hovimäellä noudatettiin nykyään niin uskollisesti, ettei edes aterialla tarjottu enää viiniä, tilkka kotiviiniä korkeintaan kahvin kanssa.

– Tahtooko mamma vielä jotakin? Irinan arka ääni kuului lastenhuoneen ovensuusta.

– Ei rakkaani, mene vain, Lilli sanoi valittavalla äänellä ja taittoi pyyhkeestä uuden viileän kulman ohimoilleen. – Mene ulos aurinkoon.

Kevyesti kuin lintunen Irina von Platen pyrähti kartanon puistoon, juoksi kädet levällään ruohikon yli valkoiselle huvimajalle

lammen rantaan ja istahti sen portaille uneksimaan komeasta nuoresta jääkäristä kuin ainakin pikkutyttö satuprinssistään.

Haglundit ajoivat kotiin kirkonkylän kautta. Otolla oli asioita kunnantalolla, ja samalla he saattoivat kyyditä Katri-rouvan tohtorilaan. Päivä oli lämmin ja Otto ajoi auton kuomu avoimena. Tie oli vielä kelirikon jäljiltä kuoppainen ja aurinko helotti matkalaisten niskaan.

– Olen muuten ajatellut, että Väinö voisi jatkaa minun jälkeeni suojeluskunnan päällikkönä, Otto Haglund selosti vaimolleen ja Katri-rouvalle, joka keikkui auton takapenkillä puolelta toiselle. – Kunhan nyt ensin asettuu kunnolla taloksi.

– No mutta miksi Otto lopettaisi suojeluskunnassa? Katrirouva puuskahti. – Kun vasta on saatu uusi talo ja harjoituskenttä!

– Otolla on tehtaan kanssa ihan tarpeeksi tekemistä, Ruth piti miehensä puolta. – Ja meiltäkin kertyy sentään matkaa tänne kirkonkylään. Varo sitä kuoppaa! Otto on melkein joka ilta joutunut ajamaan tänne milloin mihinkin kokoukseen.

– En minä enää ole mikään nuori mies, Otto naurahti ohjauspyörää vääntäen. – Kohta viidenkymmenen.

– Pötyä, Katri-rouva yritti pysyä istuimellaan vaikka auto keikkui uhkaavasti puolelta toiselle.

– Mutta onhan se totta, että Väinö on pitäjässä ainoa, joka on saanut kunnan sotilaskoulutuksen.

– Saa nähdä muuten, joko ne Hovimäelläkin lopulta suosuisivat lähettämään Irinan Salon yhteiskouluun, Ruth vaihtoi kepeästi puheenaihetta, kun samassa sivuutettiin jo vanha koulu-talo. – Kas kun Väinökin uskalsi avata suunsa.

– Minä olen puhunut siitä Saloon pyrkimisestä koko talven Marielle, Katri julisti. – Mutta kun Lindhofit ovat aina käyneet koulunsa joko Helsingissä tai Turussa, on vaikea tottua ajatukseen, että hyviä kouluja on nykyään toki muuallakin.

– Lilli on varmaan eniten sitä vastaan, Ruth arveli suorakaisesti. – Totta kai meidän kaikkien käy Lilliä ja hänen lap-

siaan sääliksi, mutta täytyyhän aikuisen ihmisen ymmärtää, ettei hän loputtomiin voi elää ja käyttäytyä kuin joku suuriruhtinatar. Hehän elävät kokonaan Lennartin kustannuksella.

– Anna nyt olla! Otto yritti hillitä vaimoaan. – Mitä se meille kuuluu.

– Minusta Lilli on aina ollut sietämättömän itsekeskeinen ja hemmoteltu. Ruth ei välittänyt miehensä silmäyksistä vaan purki kiukkuaan, jota oli joutunut hillitsemään koko iltapäivän. – Ensin Wilhelm-setä ja Marie hemmottelivat hänet piloille ja sitten Alexander totutti vaimonsa ylellisyyteen, jota he pitivät ihan itsestään selvänä.

– No no, Ruth, anna nyt olla, Otto seisautti autonsa tohtorilan portille ja nousi auttamaan Katri-rouvan kyydistä. – Tai jää sinä tänne siksi aikaa, kun minä poikkeen kunnantalolla ja tulen sitten hakemaan sinut.

Tohtorilan varjoisalla verannalla Ruth jatkoi moitteitaan, eikä Katri suinkaan vaivautunut niistä. Yhtä lailla häntäkin harmitti Lillin suhtautuminen tyttärensä ja kaikkiin muihin lähimmäisiinsä.

– Eniten minua raivostuttaa Lillissä se ylimielinen asenne, jolla hän kohtelee kaikkia meitä, Ruth ei säästellyt sanojaan. – Me olemme muka maalaisia, musikoita melkein, emmekä ymmärrä mitään yläluokan tavoista. Minusta on käsittämätöntä, ettei Lilli vielääkään ymmärrä maailman muuttuneen täydellisesti. Ei ole enää hovia eikä virka-asteita, ei nöyristeleviä alamaisia, ja jos täällä antaa piialle korvapuustin, saa kohta itse korvilleen.

– Sinähän puhut kuin Leppäkorven Oskari ennen vanhaan, Katria alkoi jo naurattaa Ruth Haglundin tuohtumus, vaikka joka sana olikin totta. – Eihän Lilli tyhmä ole, totta kai hän tietää, mitä on tapahtunut. Mutta Lilli on aina ollut laisensa. Hän kieltäytyy katsomasta totuutta silmiin ja elää sitkeästi omassa maailmassaan. Se vain on sääli, että Irja-parka joutuu kärsimään siitä ja pikku-Leo myös.

Kun Ruth oli lähtenyt, Katri istui vielä pitkän tovin verannalla ja antoi ajatustensa vaeltaa. Juuri tällaisina hetkinä lesken ikävä tuntui kaikkein raskaimmalta. Miten mielellään hän olisikaan puhellut Johanin kanssa kaikesta tapahtuneesta. Johan olisi kyllä ymmärtänyt, miltä Katrista tuntui nähdä Väinön nimi kauppakirjassa, joka teki Sepän torpasta lopultakin sukutalon.

Ei tohtorinna Katri Intovuori ollut enää vuosikymmeniin kärsinnyt siitä, että oli alun perin vain pelkkä torpantyttö. Mutta hän oli elänyt nekin ajat nuorena kiertokoulunopettajana, jolloin apupappi saattoi hyökätä hänen kimppuunsa, eikä kukaan olisi häntä puolustanut, ellei Hovimäen kartanon Wilhelm-herra olisi pitänyt torpparinsa tyttären puolta. Sellaiset muistot tekivät kiipeä, eikä niitä voinut unohtaa koskaan.

Aurinko oli jo kääntynyt kohti kirkon korkeaa katonharjaa, kun Katri-rouva vihdoin lähti kori käsivarrellaan kirkonkylän toiseen päähän veljensä Juhon puotiin. Uusi osuuskauppa kaksine portaineen kohosi mahtavana aivan kirkon tuntumassa. Siellä oli kuulemma kaikilla puotipuksuillakin valkoiset takit ja erikseen ruokaosasto ja kangasosasto ja miesten puoli, niin ettei naistenkaan tarvinnut kankaita hypistellessään koko ajan väistellä syljeskeleviä äijjiä. Katri ei ollut osuuskauppaan astunut jalallaankaan. Sen verran hänenkin oli tässä hiljaisessa kauppasodassa pidettävä Juhon ja vanhan maakaupan puolta.

Kovin näytti Juho harmaalta ja kumaralta ilmestyessään konttorin ovesta tiskin taakse kellon kilahduksen kuullessaan. Hymy kirkasti kuitenkin vanhan miehen uurteiset kasvot, kun hän tunnisti sisarensa, ja kädenpuserrus oli yhä lämmin ja luja.

– Ne talonkaupat tehtiin tänään, Katri sai kerrotuksi suuren uutisensa, mutta Väinö oli kuulemma jo ennättänyt kaupalle papereita esittelemään.

– Tuolla ne istuvat Eliaksen kanssa kyökissä kahvia juomassa, Juho naurahti. – Ja Almakin on tulossa Taiston kanssa tänne. Pidetään oikein sukujuhlat!

Sinä iltana loisti lampun valo maakaupan kyökin ikkunassa

pitkälle yöhön. Ensin puhuttiin tietysti kaikesta siitä, mitä Väinö oli suunnitellut, mutta vähitellen puheet liukuivat menneisiin aikoihin ja ihmisiin, jotka olivat torppaa asuneet kukin vuorollaan. Stina-muoria eivät muistaneet muut kuin Katri ja Juho, mutta eivät hekään Aaron-vaarista ja tämän rautajaloista tienneet muuta kuin sen, mitä heille oli isä joskus nuorempana kertonut.

– Ei se sodasta johtunut, vastasi Katri, kun Alma kysyi, oliko Aaron niitä Suomen sodan veteraaneja, joista Runeberg oli kirjoittanut. – Oravaisten taistelussa meni muistaakseni vanhalta luutnantti Lindhofilta näkö ja vaari toi sen selässään kotiin Ruotsin puolelta saakka. Vaari itse halvautui vasta myöhemmin, kun jäi metsässä kaatuvan puunrungon alle.

– Ne Aaron Sepän rautajalat ovat vieläkin pajassa ahjon takana, Väinö naurahi. – Löysin ne keväällä, kun yritin vähän raivata paikkoja. Painavat niin ettei uskoisi kenenkään niillä kyyneen kävelemään.

– Ei kai Aaron-vaari paljon kävellytkään, Juho arveli. – Enemmänkin ne olivat tukena töitä tehdessä. Hevosella isä sanoi ajaneensa vaarin aina pajalle, mutta oli sillä sisua, oli totisesti.

– Mikä se rosvo-Iisakki oikein oli? Alma kysyi ääntään madaltaen. Pikku-Taisto oli onneksi nukahtanut puusohvan nurkkaan tätinsä villatakki päänalusenaan. – Äiti aina pelotteli meitä pieninä, että rosvo-Iisakki tulee ja vie meidät, jos ei oltu kiltisti.

Ei Katrikaan sitä kovin tarkoin tiennyt, vaikka oli toki kuullut Stina-muorin joskus puhuneen Aaron-vaarin veljestä, jonka venäläiset olivat vieneet sodan aikaan Siperiaan, kun tämä oli yrittänyt puolustaa sisartaan. Sieltä Iisakki oli ilmestynyt vuosien päästä omia aikojaan takaisin Hirvikoskelle ja elänyt äitinsä Marian suojissa kaukana suon takana.

– Eikös Maria-muoria pidetty vähän niin kuin noitana? Väinökin muisti kuullessa. – Joku väitti, että se joutui jalkapuhun noituudesta syytettynä.

Silloin Katri tulistui. Tämän asian hän toki tiesi paremmin. Ei Sepän Maria suinkaan mikään noita ollut vaan parantaja ja

lapsenpäästäjä, jota tultiin hakemaan pitkin pitäjää, jos piirilääkäreä ei saatu. Pappilanväetkin olivat muoria käyttäneet ja Lindhofit, niin oli Stina-muori kertonut anopistaan.

– Ja kaikki yrtit ja rohdot Maria oli neuvonut Stina-muurille, Katri lisäsi vähän haikeana. – Yritti muori opettaa niitä minullekin, mutta enhän minä ymmärtänyt kuunnella enkä kirjoittaa muistiin. Nenä kirjassa istuin aina kun silmä vältti.

– Tulihan sinusta sentään tohtorinna, Juho ei malttanut olla kiusoittelematta sisartaan. – Että ei se oppi ihan hukkaan mennyt.

Hyvillä mielin kulkivat Katri ja diakonissa Alma kesäyön hämärissä kirkonkylän raittia. Taisto oli nukkunut sikeästi, kun Väinö oli kantanut pojan puodin maitokärryihin pehkujen päälle. Iso poika oli Taistosta jo tullut, vaikkei hän ollut vielä kolmeakaan. Katri piti diakonissanmökkin ovea auki, kun Alma kantoi pojan sylissänsä sisään.

– Ei Martasta ole mitään kuulunut? Katri kysyi puoliääneen, kun Alma oli sulkenut kamarin oven.

– Ei muuta kuin se kortti, joka jouluna tuli, että nyt se on jossain savottaemäntänä Kanadan puolella, Alma huokasi. – Ei ollut laittanut edes pakettia.

– Taitavat olla Martan asiat huonosti, Katri sanoi lähtöä tehden. – Tai sitten se on löytänyt uuden miehen. No, pääasia, että Taistolla on täällä hyvä.

– Niin on, Alma sanoi lujasti. – Hyvää yötä, Katri-täti.

Ei diakonissan mökiltä ollut kuin muutama sata metriä pitkin koivukujaa tohtorilaan. Silti Katria värisytti oudosti hänen kävellessään kohti pimeää kotiaan. Kaukaa metsien takaa kuului junan vihellys. Se oli niitä yöllisiä tavarajunia, jotka nykyään ajoivat Turusta Helsinkiin eivätkä pysähtyneet Hirvikoskella. Kohta kuului jo veturinkin ääni. Aseman kohdalla juna vihelsi jälleen ja ääni etääntyi nopeasti kuulumattomiin.

Kävelikö joku tähän aikaan yöstä isolla tiellä?

Omalla portillaan Katri kääntyi tähyämään kesäyön hämärään. Mikä lie kulkumies tai joku niistä pitäjän nuoristamiehistä, jotka kulkivat yöjälässä tulitikkutehtaan Impilinnassa. Sieltähän se Toivokin oli Marttansa löytänyt. Huokaisten avasi vanha tohtorinna porttinsa ja sulki sen jäljessään huolellisesti. Avain oli verannan kynnysmaton alla. Hetken mielijohteesta Katri-rouva ei jättänyt-kään sitä lukkoon paikoilleen vaan sulki ovensa sisäpuolelta.

Ei yöllinen kulkija tohtorilaan aikonut eikä Juho Sepän puotiin eikä pappilaan tai uuden tohtorin asunnolle. Ei mies liioin ollut Impilinnasta tulossa vaan paljon kauempaa. Vasta kun diakonissanmökki häämötti syreeniaidan takana, mies seisahtui ja sytytti kämmenensä suojassa paperossin. Keittiön ikkunasta näkyi valoa ja joku istahti pöydän ääreen. Alma se oli, mies tunnisti hänet heti nähdessään, miten valkoisina naisen hiukset hohtivat lampun valossa.

Muutaman hermosauhun jälkeen mies jo tumppasi tupakan saappaansa anturan alle ja lähti sitten hitaasti kohti syreeniaitaa ja ikkunaa. Jotakin kirjaa Alma oli lukemassa, Raamattua tietysti. Hetken teki miehen mieli kääntyä pois ja jättää nainen rauhaan, mutta hänelle oli annettu tehtävä eikä sitä saanut jättää täyttämättä. Muuten ei ollut paluuta sinne, mistä mies oli tullut.

Vain muutama askel ja mies oli aivan ikkunan ääressä. Oksa rasahti, muttei Alma sitä kuullut, luki vain kirjaansa poski kämmentä vasten nojaten. Ikävä kouraisi jälleen miehen sisuskaluja. Samanlainen totinen vaalea tyttö Alma oli vieläkin niin kuin silloin kauan sitten, kun Leppäkorven Oskari siihen oli silmänsä iskenyt rippikoulutyttöjen parvesta. Oskari kopautti ikkunaan mutta väistyi saman tien seinän viereen. Ei saanut heti näyttyä, niin oli opetettu. Jo häilähti varjo ikkunassa, Alma kuului kopeloivan ikkunanhakaa ja avasikin ruudun.

– Kuka siellä? naisen ääni kaikui merkillisen rauhallisena kesäyön hämärässä. – Tulkaa ovelle, jos on asiaa.

Ikkuna suljettiin jälleen. Hetken epäröityään Oskari lähti kiertämään mökin toiselle puolelle. Alma seisoi portailla villa-

takki hartioillaan eikä ensin tuntenut Oskaria, kun tämä ilmes-
tyi näkyviin.

– Onko joku sairaana? Alma kysyi asiallisesti. – Pitäisi ensin
kysyä tohtorilta. Minä en voi tehdä mitään, ennen kuin tohtori
antaa luvan.

– Iltaa, Alma, Oskari sanoi ja astui lopultakin ovesta lankea-
vaan valoon. Alma hätkähti ja perääntyi kynnykselle. Ei hän sen-
tään sulkenut ovea miehen nenän edestä.

– Oskariko? hän kuiskasi. – Minä... me luulimme, että...

– Mikäs pahan tappais? Oskari naurahti karheasta – Ei lahtari
ainakaan. Ei Alman tarvitse minua pelätä, tuln vaan kyselemään
kuulumisia.

– Toivo on kuollut, Alma sanoi hiljaa. – Ja Martta lähti Amerik-
kaan ja jätti pojan minun hoitooni. Että se niistä vallankumous-
puheista sitten.

– Nälkäänhän ne Toivon tappoivat, Oskari tuntui tietävän
kaikki. – Turhaan Väinö ja Lennart Lindhof sen sieltä Hennalasta
hakivat, kuoleman merkki oli pantu jo jokaiseen, joka sinne joutui.

Alma ei jaksanut ruveta väittämään vastaan. Samanlainen
palo oli Oskarin silmissä kuin ennenkin ja yhtä vankasti se uskoi
asiaansa.

– Täytyy herätä taas huomenna varhain, Alma sai sanotuksi ja
perääntyi jo porstuan puolelle. – Hyvää yötä vain ja näkemiin!

Hetken teki Oskarin mieli tempaista koko ovi saranoiltaan,
repäistä tuo ruma tummanharmaa puku Alman yltä, päästää
vaaleat hiukset valloilleen. Oli Oskari joskus naisen ottanutkin
sillä lailla, mutta nyt jokin pidätteli häntä, käsi ei noussut, jalka
ei totellut. Kun Alma kuului kiertävän avainta lukossa, Oskari
kääntyi ja katosi yön varjoihin.

Alma makasi valveilla auringonnousuun asti, kuunteli joka
rasausta, rukoilikin välillä. Oskarin näkeminen pelotti häntä.
Niin kuin olisi Oskarin kintereillä paha hiipinyt Hirvikoskelle. Ei
Alma muuta tahtonut kuin elää rauhassa ja pitää pikku-Taistosta
huolta.

Aamulla varhain, kun aurinko taas paistoi pilvettömältä taivaalta ja syreenit tuoksuivat avoimen ikkunan takana, Almasta tuntui, että koko Oskarin käynti oli ollut vain pahaa unta. Vaan kun Taisto vihdoin heräsi ja rupesi itse viiliään syömään ja Alma lähti pihamaalle ripustamaan pyykkiä narulle kuivumaan, näkyivät kyökin ikkunan alla pehmeässä mullassa selvät miehen jäljet. Almaa kylmäsi väkisinkin. Minne mahtoi Oskari olla menossa vai jäisikö se näihin nurkkiin ja yrittäisi ensi yönä uudestaan?

Vasta parin viikon päästä Alma uskalsi jälleen nukkua yönsä rauhassa, kun Oskarista ei enää näkynyt jälkeäkään. Sen verran tapaus kuitenkin häntä vaivasi, ettei hän saanut siitä kerrotuksi edes Juholle, Väinöstä nyt puhumattakaan.

Väinö oli ruvennut pitämään suojeluskuntatalon kentällä pyhäpäivisin pojille ja nuorille miehille sellaista pitkäpalloa, jossa lyötiin puumailalla palloa ja yritettiin juosta pesän kautta ulko-maaliin ja sieltä takaisin kotiin.

Ensi alkuun pitäjällä vähän naureskeltiin, kun raavaat miehet juoksentelivat pitkin hiekkakenttää. Vaan kun suojeluskunnan syyskokouksessa tuli Helsingistä joku upseerismies puhumaan pallopeleistä sotilastaitojen opetteluun välineinä, vanhatkin äijät alkoivat ymmärtää, ettei Väinö suotta juoksuttanut poikia pitkin kenttää.

Samassa kokouksessa Väinö valittiin Oton ehdotuksesta hänen seuraajakseen Hirvikosken suojeluskunnan päälliköksi. Tosin joku vanhempi isäntämies oli kiirehtinyt heti ehdottamaan agronomi Lindhofia, mutta silloin oli Lennart-herra itse noussut seisomaan ja pitänyt väkevän puheen jääkäri Sepän puolesta. Sen perästä ei kukaan uskaltanut kannattaa vastaehdotusta vaan Väinö Seppä valittiin suojeluskunnan päälliköksi yksimielisesti. Vasta kotimatalla yksi ja toinen vanhempi isäntämies puhui puoliääneen siitä, miten Sepän suvusta kaikki muut olivat punikkeja järjestään.

– Mihinkäs koira karvoistaan, sanoi joku äijistä ja nauroi ilkeästi. – Mutta sittenhän se nähdään, kun taas on tosipaiikka edessä.

Eipä silti, eivät kaikki sukulaisetkaan sitä hyvällä katsooneet, että Väinöstä tuli virallisesti pitäjän valkoisten päällikkö. Juho ei tosin puhunut mitään, katsoi vain kulmiensa alta, mutta Elias sanoi suoraan, että olisi toivonut Väinön edes Toivon muiston takia pysyvän erossa lahtarikaartista. Ne puheet satuttivat nuorta miestä, joka tunsi itsensä entistä yksinäisemmäksi.

Kotona Sepän talossa naistentyöt hoiti muuan keski-ikäinen torpparinleski, Helmi Järvinen nimeltään, vähäpuheinen mutta aikaansaava. Hennalan vankileirille oli siltäkin mies kuollut, eikä Helmillä ollut varaa lunastaa torppaa omakseen. Pienessä mökissä kylän laidalla hän eli kolmen nuorimmaisensa kanssa. Perheen ainoalle lehmälle oli Väinö luvannut paikan Sepän navetasta. Sen rehua, jauhosäkkiä ja pientä rahapalkkaa vastaan Helmi kävi aamuin ja illoin lypsämässä Sepän talon omatkin lehmät, ruokki lampaat ja katsoi, ettei tupa ollut vallan siivoton. Puheisiin ei Helmi ruvennut isäntänsä kanssa, ynähti vain ynseästi, jos tämä kysyi jotakin.

Oikeastaan vain vanha tohtorinna Katri ymmärsi veljenpoikaansa ja yritti kaikin tavoin virkistää hänen mieltään, kun Väinö poikkesi tohtorilassa. Ei siis ollut mikään ihme, että syksyn ja talven mittaan Väinö pistäytyi joskus parikin kertaa viikossa kirkonkylässä tätinsä luona, milloin lainaamassa jotakin lukeamista, milloin toimittamassa pieniä askareita niin kuin polttopuiden tekoa ja lumitöitä.

Katri oli kovin hyvillään Väinön käynneistä, vaikkei enää ollutkaan niin yksin kuin edellistalvena. Irina von Platen taikka Irja, niin kuin häntä nykyään kutsuttiin, oli näet todellakin aloittanut syksyllä koulunkäynnin Salon yhteiskoulussa suoraan toiselta luokalta ja asui nyt arkipäivät tohtorilan kulmakamarissa. Ennen kuutta piti tyttöparan jo herätä ehtiäkseen aamujunalle ja vasta iltahämärissä hän ennätti takaisin Katrin luo, mutta joka

tapauksessa Irja oli vihdoinkin päässyt kunnollisen koulunkäynnin alkuun ja tohtorinna vahti tarkasti hänen läksyjensä lukua ja kotitehtäviään.

Eräänä kylmänä joulukuisena iltana, kun tohtorinna kuususteli Irjalta saksan kielen sanoja, Väinö ilmestyi taas tätinsä luu. Lunta oli edellisviikolla satanut niin paljon, että Väinö oli hiihtänyt koko matkan. Punaposkisena kuin koulupoika hän istahti salongin pöydän ääreen, ja Katri-rouva komensi piikansa tuomaan heille teetä. Irjakaan ei enää ujostellut Väinöä yhtä paljon kuin alkusyksystä ja lateli nyt reippaasti sanat kaikkine muotoineen, kun Katri-rouva niitä kyseli.

– Minä jouduin solkkaamaan saksaa pelkällä korvakuulolla, Väinö naurahti hetken kuulustelua seurattuaan. – Sanat ovat kyllä tuttuja, mutta en ymmärrä vielääkään, miten niitä pitäisi käyttää.

– Väinö oli Saksassa monta vuotta, Katri selitti Irjalle, joka näytti olevan vähän ihmeissään. – Jääkäriin, on kai teille koulussa niistä puhuttu.

Kyllä Irja jääkärit tiesi, laulettiinhan laulutunnillakin jääkärimarssia ja historianopettaja oli itsenäisyyspäivän aattona pitänyt pitkän puheen Mannerheimista ja jääkäreistä. Siinä teetä juottaessa Katri onnistui houkuttelemaan Väinön kertomaan vähän Saksan ajoista. Ei nuori mies toki naisväen kuullen kaikkein kauheimpia muistojaan kertoillut, kuvaili vain lystikkäästi, miten heitä äkserattiin mudassa ja millaisia kummelluksia syntyi, kun ei kieltä osattu puolin eikä toisin.

– Komentosanat me ensiksi opittiin, hän selitti. – Mutta heti jos tuli jotakin vaikeampaa tai olisi itse pitänyt selittää, täytyi pyytää joku ylioppilaista tulkiksi.

Irja kuunteli Väinön jutustelua silmät loistaen. Jos Katri-rouvalla olisi ollut oma tytär joskus, hän olisi huomannut pikku hupakon olevan korviaan myöten ihastunut komeaan nuoreen jääkäriin. Mutta Katri Intovuori ei ollut mikään rakkauden asiantuntija. Siksi hänen silmiensä alla syntyi kipinä, joka roihullaan kuohutti myöhemmin koko pitäjää.

Sinä talvena Irja kasvoi kaksitoista senttimetriä eikä yksikään niistä koulupuseroista ja hameista, jotka elokuussa oli ompelutettu yhteiskoulua varten, enää mahtunut tytön ylle huhtikuussa, kun ilmat taas lämpenivät ja oli aika vaihtaa talviset villavaatteet kevyempiin asuihin.

– Hyvä Luoja, Irjastahan on tullut oikea nuori nainen, Ruth puki sanoiksi havainnon, jonka jokainen saattoi tehdä omin silmin, kun tyttö tuli kartanon ruokasaliin uudessa leningissään. Ompelija oli tehnyt sen aikuisten naisten kuosin mukaan, laittanut miehustaan laskoksetkin ja päärmännyt helman juuri oikeaan korkeuteen. Vain kömpelöt varsikengät olivat vielä lasten mallia, mutta nekin puristivat jo varpaista.

Irjaa uudet vaatteet sekä nolostuttivat että ihastuttivat. Koulussa tuntui ihan siltä kuin moni opettaja ja yläluokkalainen olisi nyt vasta huomannut hänen olemassaolonsa. Tytöstä oli käsittämätöntä, miten paljon merkitsi yksi ainoa muodikkaasti leikattu kevättakki ja huopahattu, jonka Ruth-täti oli tuonut tuliaisina Helsingistä.

Silloin Irja vasta säikähti, kun junassa joku mies tarjosi hänelle istuinpaikkaa ja puhutteli neidiksi. Hädissään tyttörukka säntäsi nopeasti vaunun sillalle ja pysytteli siellä sitkeästi Hirvikosken asemalle asti. Juuri samana päivänä seisoj Sepän Väinö setänsä makasiinin edessä lastaamassa kalkkisäkkejä hevoskuormaan, kun Irja laskeutui junasta ja kulki siitä ohi. Ystävällisesti nyökäten Väinö kohotti lippalakkiaan ja kysyi, oliko Irja menossa Katrin luo vai suoraan Hovimäkeen, oli näet lauantai-iltapäivä.

– Pääset kyydillä, jos odotat vähän, Väinö sanoi reippaasti ja nosti viimeisen säkin kuormaan. – Vai tullaanko sinua hakemaan?

Ei Irjalla mitään hakijoita ollut. Oikeastaan hänen olisi pitänyt käydä vielä Katri-tädin luona ennen kartanoon lähtöä, mutta nuoren miehen tarjous sai hänen poskensa hehkumaan innosta ja jännityksestä. Koko pitkä ajomatka Väinön kanssa. Juuri siitä oli Irja uneksunut loputtoman pitkiltä tuntuvilla junamatkoilla. Mitä hän sanoisi ja mitä Väinö sanoisi siihen...

Kun tyttö vihdoin istui Väinön rinnalla kuormakärkyjen etulaudalla, hän ei saanut sanaa suustaan, nyki vain uuden kevättakkinsa helmaa polviensa peitoksi. Väinö oli jo niin tottunut Irjaan, että puheli tälle melkein kuin sukulaistytlle. Suojeluskuntatalolla pidettäisiin vappuna isänmaallinen juhla. Luvassa oli pieniä kuvaelmia vänrikki Stoolin tarinoista ja lopuksi tunti tanssia. Kai Irjakin tulisi?

– Ei mamma päästä, tyttö uskalsi vihdoin henkäistä. – Kun pääsen rippikouluunkin vasta kahden vuoden päästä.

Väinö ei ollut Irjan hämmennyksestä millänsäkään, naurahti vain ja sanoi unohtaneensa, miten nuori tämä oli.

– Tuossa uudessa palttoossasi näytät melkein aikaihmiseltä, hän lisäsi ja vilkaisi tyttöön syrjäsilmin. – Mutta nuo nykyajan hatut ovat kyllä hassuja kapineita, eihän tuolta lieirin alta edes näe mitään.

Punehtuen Irja sieppasi hatun päästään ja piti sitä tiukasti polvillaan koko loppumatkan, vaikka Väinö käski laittaa sen takaisin, ettei tyttö vilustuisi. Tummat suortuvat kiertyivät Irjan korvallisille. Tytöstähän tulisi isompana oikea kaunotar, Väinö huomasi ajattelevansa ja hätkähti. Mitä hänkin, aikamies, keskenkasvuisia tuijotteli. Katri-täti oli oikeassa. Olisi löydettävä joku sellainen, josta voisi vielä kerran tulla emäntä Sepän taloon.

Väinö ajoi kärkyt kartanon porraspäähän. Irja kiitti nopeasti, sieppasi laukkunsa perälaudan takaa ja kiirehti ovesta sisään kuin olisi pakoon juossut.

– Mistä sinä tulet, lapsikulta? Marie-mummi ihmetteli, kun Irja ilmestyi ruokasaliin kesken aterian. – Katri jo soitteli tohtorilasta, kun ei sinua kuulunut junalta.

– Sain asemalta kyydin, Irja vastasi takkiaa napittaen. – Ajattelin, ettei tarvitse kenenkään lähteä hakemaan.

– Viisaasti ajateltu, tyttöseni, Lennart Lindhof puuttui puheeseen pöydän päästä. – Istuhan pöytään ja kerro, mitä kouluun kuuluu.

Toukokuun viimeisenä Irja palasi koulusta hyvillä mielin. Todistuksen keskiarvo oli kirkkaasti yli kahdeksan. Vain aritmetiikassa oli numerona seitsemän, mutta saksan kielessä yhdeksikkö ainoana koko luokalta. Irjan todistusta tutkittiin kartanossa kiinnostuneina. Vain Lilli von Platen sysäsi paperin syrjään ja sanoi valittavalla äänellä, että hänestä Irja näytti kovin kalpealta raskaan talven jäljiltä.

– Pötyä, Katri-rouva puuskahti silloin. – Tyttöhän on terve kuin pukki. Irja on syönyt kalanmaksäöljyä joka aamu puuron kanssa ja me olemme voimistelleet iltaisin avoimen ikkunan edessä.

– No no, Marie Lindhof kiirehti rauhoittelemaan tytärtään, joka näytti jälleen siltä, että aikoisi pistää pystyyn kohtauksen. – Siinä Lilli on varmasti oikeassa, että talvi on ollut Irjalle raskas ja totta kai posketkin ovat kaventuneet, kun lapsi on kasvanut muutamassa kuukaudessa pidemmäksi kuin äitinsä tai minä. Nyt Irjan pitää ihan vain levätä täällä kotona, syödä hyvin ja nukkua pitkään.

Ensimmäisen viikon Irja jaksoikin vielä laiskotella, mutta sitten joutilaisuus alkoi pitkästyttää. Äidiltään salaa tyttö kysyi isoäidiltä, voisiko käydä kirkonkylässä tervehtimässä Katri-tätiä. Totta kai Marie ymmärsi, mistä oli kysymys ja lähetti tytön viemään tohtorilaan Lotta Svärd -yhdistyksen uusia sääntöjä. Niin ei Lillilläkään ollut mitään sanomista.

– No mutta voithan sinä hoitaa pikku-Leoa, Katri ehdotti lempeästi Irjalle, kun tämä kahden mehulasillisen ja ison kaakunpalan jälkeen alkoi valittaa pitkästymistään. – Saisi äitisikin vähän levätä. Viet pikkuisen välillä laiturumelle lehmiiä katsomaan tai vaikka retkelle metsään. Veneeseen ei semmoista rasavilliä kumminkaan kannata ottaa.

– Ei äiti anna minun hoitaa Leoa, Irja huokasi. – Ne ottivat nyt kesäksi uuden njanjan...

– Lapsenpiian, Katri-rouva korjasi nopeasti. – Vai sillä lailla, no, minäpä kysyn Ruthilta, tarvittaisiinko heillä Ullalle vähän seuraa. Ullan pitäisi syksyllä aloittaa valmistavalla luokalla, mutta

se pikkuinen villikko ei ole opetellut edes kirjaimia ja Ruthilla on kädet täynnä työtä huushollin ja pikku-Gustavin kanssa.

– Voisikohan Ruth-täti...

Enempää ei Irja saanut sanotuksi, kun jo hänen kauniit tummat silmänsä kyyneltyivät. Lempeästi vanha tohtorinna pyyhkäisi tytön tummia kutreja kämmenellään ja sanoi sitten arveliansa, että Ullan opettamisesta saattaisi hyvinkin saada pientä taskurahaa.

– Täytyyhän sinulla, lapsikulta, olla edes pikkuisen omaa rahaa, hän huoautti. – Kas kun en sitä ennemmin tullut ajatelleeksi, vaikka itsekin kudoin Jyväskylän seminaarissa villasukkia henkeni pitimiksi.

Ei Irja ollut siitä puhunut koko talvena, vaikka kaikki toiset junalla kulkevat ostivat aina iltapäivisin junaa odottaessaan asemaravintolasta teetä ja korppuja tai voipullan omilla rahoillaan. Sen uuden tohtorin Annikki oli joskus hänellekin pistouvanut, mutta kauhean nololta se oli tuntunut, kun ei koskaan voinut tarjota takaisin.

Lilli ei tahtonut ensin kuulla puhuttavankaan, että Irja lähtisi Ruthin ja Oton luo Virranniemeen. Vasta kun Marie-mummi asettui tyttärentyttärensä puolelle, Lilli taipui mutta vaati ehdotomasti, että Irjan oli vietettävä edes sunnuntait Hovimäellä.

– Te tahdotte vierottaa minut tyttärestäni, hän huusi äidilleen päin silmiä. – Te olette samassa juonessa kaikki!

Irjan kannalta oli epäilemättä parempi viettää kesää Virranniemen puuhakkaassa ilmapiiressä kuin Hovimäellä, jossa Lillin purkaukset koettelivat jatkuvasti kaikkien hermoja. Virranniemessä Irja sai olla niin pieni tai iso kuin halusi. Väliin hän leikki Ullan kanssa kuin pikkutyttö, ompeli nukenvaatteita ja pelasi lautapelejä sadepäivinä. Välillä hän auttoi Ruthia ja kartanon apulaisia kasvimaalla tai kyökissä ja teki ikävimmätkin työt yhtä tunnollisesti kuin aikaihminen. Pikku-Gustav, joka vasta oli oppinut puhumaan, kulki jatkuvasti Irjan kintereillä kuin pieni innokas koiranpentu.